14.11.2024

VM/Kunta- ja alueosasto
Lainsäädäntöneuvos Saara Rahko
Neuvotteleva virkamies Unna Heimberg

HE 110/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain ja kuntarakennelain 56 a §:n ja 59 §:n muuttamisesta

Eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt valtiovarainministeriön asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä laeiksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain ja kuntarakennelain 56 a §:n ja 59 §:n muuttamisesta. Esitys liittyy valtion vuoden 2025 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Kunnan peruspalvelujen valtionosuusprosentista sekä valtionosuuteen tehtävistä määräaikaisista vähennyksistä ja lisäyksistä säädetään vuosittain muuttamalla kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettua lakia (618/2021, jäljempänä valtionosuuslaki). Näiden vuosittaisten muutosten ensisijainen tarkoitus on toimeenpanna talousarviota ja muualla tehtyjä määräraha- ja tehtävämuutoksia. Lisäksi esityksessä ehdotetaan kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettuun lakiin eräitä teknisiä muutoksia työvoimapalveluiden järjestämisvastuu siirtymiseen ja kuntien työttömyysetuuksien rahoitusvastuun laajenemiseen liittyen sekä kuntarakennelakiin täsmennystä yhdistymisavustusten palautuksen maksamisen ajankohdasta.

Keskeisen ehdotukset ja valtionosuusprosenttiin vaikuttavat tekijät

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 21 §:n 1 momenttia siten, että kuntien peruspalvelujen valtionosuusprosentti vuodelle 2025 olisi 25,02 prosenttia. Valtionosuusprosentti nousisi 3,10 prosenttiyksiköllä vuodesta 2024, jolloin se oli 21,92 prosenttia. Vastaavasti kuntien omarahoitusosuus vuonna 2025 olisi 74,98 prosenttia valtionosuustehtävien laskennallisista kustannuksista (1 467,53 euroa asukasta kohden).

Ehdotetussa valtionosuusprosentin muutoksessa on otettu lisäyksenä huomioon 4,67 prosenttiyksikköä liittyen työ- ja elinkeinopalveluiden järjestämisvastuun siirtymiseen valtiolta kunnille vuoden 2025 alussa sekä saman vuoden alusta voimaan tulevan kotoutumislain kokonaisuudistukseen liittyviin kotoutumistehtäviin. Lisäyksenä on otettu huomioon myös 0,04 prosenttiyksikköä liittyen valtionosuustehtävien muihin muutoksiin siten, että uusien ja laajenevien tehtävien valtionosuusprosentti on 100.

Valtionosuusprosentissa on huomioitu vähennyksenä sote-uudistuksen siirtolaskelmien tarkentuminen. Lopullisen laskelman mukaan jälkikäteistarkistuksen vai-

kutus valtionosuusprosenttiin on 4,60 prosenttiyksikköä vähentävä. Samalla valtionosuusprosentin muutoksessa on kuitenkin huomioitu lisäyksenä sote-uudistuksen valtionosuusvaikutuksia lieventävä valtionosuuden lisäys (2,54 prosenttiyksikköä). Valtionosuusprosentissa on huomioitu lisäyksenä myös valtion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus (0,68 prosenttiyksikköä) sekä vähennyksenä 0,23 prosenttiyksikköä liittyen pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaiseen peruspalvelujen valtionosuuden indeksikorotuksen 1 prosenttiyksikköä vastaavaan vähennykseen.

Valtionosuusprosentin muutoksen lisäksi esityksessä ehdotetaan säädettävän valtionosuuteen kohdistuvista määräaikaisista, vuonna 2025 sovellettavista, vähennyksistä ja lisäyksistä. Näitä olisivat 1,97 euron asukas kohtainen (yhteensä 10 997 000 euron) lisäys liittyen vuonna 2024 käyttämättä jääneiden kuntien yhdistymisavustusten palautukseen sekä 4,07 euron asukas kohtainen (22 690 000 euron) vähennys liittyen hallituksen pyrkimykseen karsia kuntien tehtäviä ja velvoitteita sekä julkisen talouden menoja. Käyttämättä jääneiden yhdistymisavustusten palautuksesta säädetään kuntarakennelain (1698/2009) 59 §:ssä.

Valtiontaloudelliset vaikutukset

Kuntien peruspalvelujen valtionosuusprosentti nousisi 3,1 prosenttiyksiköllä 25,02 prosenttiin 21,92 prosenttista. Tämä lisäisi valtionosuuksia vuodelle 2025 noin 478,2 miljoonaa euroa. Valtionosuusprosenttiin tehtävien muutosten vaikutus on kaikkiin kuntiin asukaskohtaisesti tasasuuruinen.

Valtiovarainministeriö toteaa, että kuntin valtionosuuksiin vuosittain tehtävien muutosten ensisijainen tarkoitus on toimeenpanna talousarviota ja muualla tehtyjä määräraha- ja tehtävämuutoksia. Valtionosuuteen vuonna 2025 vaikuttavat tehtävämuutokset on lueteltu hallituksen esityksen kappaleessa 4.1.1 *Valtionosuusprosentti*. Mikäli muutokset eivät toteutuisi sellaisena kuin on oletettu tai kuntien valtionosuustehtäviin tulisi näiden lisäksi vielä muita vuonna 2025 voimaan tulevia muutoksia, tulisi muutosten vaikutukset ottaa huomioon myös kuntien valtionosuuksissa.

Esityksessä ehdotetaan kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettuun lakiin eräitä teknisiä muutoksia työvoimapalveluiden järjestämisvastuu siirtymiseen ja kuntien työttömyysetuuksien rahoitusvastuun laajenemiseen liittyen sekä kuntarakennelakiin täsmennystä yhdistymisavustusten palautuksen maksamisen ajankohdasta. Näistä muutoksista TE-uudistukseen liittyvä siirtymäsäännös kustannustenjaon tarkistuksesta vuosina 2025 ja 2026 ei vaikuttaisi kustannustenjaon tarkistuksen kokonaismäärään, mutta kuntakohtainen kohdentuminen muuttuisi hieman, sillä kaksi valtionosuuskriteeriä jätettäisiin tarkistuksen ulkopuolelle kahtena vuonna. Vaikutukset jäävät kuitenkin erittäin vähäisiksi, korkeintaan muutamaan euroon per asukas. Muilla ehdotetuilla muutoksilla ei ole taloudellisia vaikutuksia tai vaikutuksia viranomaisten tehtäviin ja vastuisiin.